

SOSFS
2014:xx (S)
Utkom från trycket
den 2014

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer;

beslutade den xx xx 2014.

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 8 kap. 1 § 5 och 5 § socialtjänstförordningen (2001:937), 2 § 1 och 4 och 4 § 2 förordningen (1985:796) med vissa bemyndiganden för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter m.m. samt 13 § andra stycket tandvårdsförordningen (1998:1338) och beslutar följande allmänna råd.

1 kap. Tillämpningsområde och definition

1 § Dessa föreskrifter ska tillämpas i socialnämndens och i vårdgivarnas arbete med

- barn och vuxna som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående (våldsutsatta),
- barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående (barn som bevittnat våld) och
- personer som utövar våld eller andra övergrepp mot närstående (våldsutövare).

2 § Föreskrifterna i 1 – 7 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen (2001:453).

Föreskrifterna i 1 – 2 och 8 – 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:762).

Föreskrifterna i 1 – 2, 8 kap. 1 – 3 §§ och 9 kap. ska även gälla för verksamhet som omfattas av tandvårdslagen (1985:125).

3 § I dessa föreskrifter och allmänna råd avses med skyddat boende ett boende som tillhandahåller platser för heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

2 kap. Ledningssystem

1 § Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår det att vårdgivaren och den som bedriver socialtjänst ska ansvara för att det ledningssystem som ska finnas innehåller de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller de krav som ställs i det följande.

SOCIALTJÄNST

3 kap. Socialnämndens planering

Mål och ansvarfördelning

1 § Socialnämnden ska fastställa mål för arbetet med våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare samt beskriva när och hur målen ska uppnås.

2 § Socialnämnden ska bestämma var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

Verksamhet som överlämnats

3 § Om socialnämnden har lämnat över genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) till någon annan, ska nämnden fastställa hur kontroll och uppföljning av sådan verksamhet ska göras.

Rutiner

4 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för hur information från en del av verksamheten ska föras vidare till den del av verksamheten som har utredningsansvaret enligt 2 § för barn som kan vara våldsutsatta eller kan ha bevittnat våld.

5 § Socialnämnden ska vidare fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

6 § Socialnämnden ska även fastställa rutiner för hur barn ska tas om hand och stödjas av personal med adekvat kompetens om en förälder har avlidit till följd av våld eller andra övergrepp.

Kartläggning och analys

7 § Socialnämnden ska analysera om de insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare svarar mot behoven.

Allmänna råd

För att kunna göra denna analys bör nämnden fortlöpande kartlägga förekomsten i kommunen av våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare genom att bl.a.

- gå igenom dokumentationen i pågående ärenden,
- hämta in uppgifter från lokal eller officiell statistik och
- hämta in uppgifter från hälso- och sjukvården och andra myndigheter samt organisationer.

Förebyggande arbete enligt 3 kap. 2 § andra stycket SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör tidigt uppmärksamma risker för våld och arbeta förebyggande för att förhindra våld.

Information om socialtjänsten enligt 3 kap. 4 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör planera för hur grupper och enskilda, såväl vuxna som barn, ska nås med information om nämndens verksamhet för våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

Stöd och hjälp enligt 5 kap. 11 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör avgöra när och hur personalen i nämndens verksamheter ska ställa frågor om våld för att våldsutsatta som behöver stöd och hjälp ska kunna identifieras.

Nämnden bör se till att de metoder som används för att ge stöd och hjälp har utformats med utgångspunkt i den bästa tillgängliga kunskapen.

Nämnden bör såväl vid planering av verksamheten som i enskilda ärenden beakta de särskilda behov som en våldsutsatt kan ha på grund av bl.a.

- sin ålder,
- funktionsnedsättning,
- sin sexuella läggning,
- att hon eller han tillhör en nationell minoritet,
- att hon eller han har en utländsk bakgrund,
- missbruk och beroende eller
- risken för hedersrelaterat våld.

Samverkan

8 § Socialnämnden ska samverka internt för att samordna insatserna så att de inte motverkar varandra. Samordningen ska även syfta till att våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska vara trygga och säkra vid utredning, handläggning och genomförande av insatser. Om insatser ges till flera i en familj, ska samtliga insatser samordnas.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt i 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

9 § Socialnämnden ska vidare samverka externt med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna insatser från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Samordningen ska även syfta till att våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska vara trygga och säkra. Om insatserna ges till flera i en familj, ska nämnden även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt bestämmelser om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt i 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

10 § Socialnämnden ska bestämma var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.

4 kap. Kompetens enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL

Allmänna råd

Handläggning och uppföljning

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Om ärendena avser våldsutsatta vuxna, bör personalen dessutom ha socionomexamen.

Genomförande av insatser

Personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp för att kunna uppmärksamma att en person är våldsutsatt och se till att hon eller han får hjälp för sin våldsutsatthet.

Vidare bör personal som genomför insatser i verksamheter som särskilt är inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta ha kunskap om våld eller andra övergrepp av eller mot närstående samt förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Barn och unga

Utöver vad som följer av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:14) om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga bör personalen i ärenden som gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld dessutom ha kunskaper om

- hur man för samtal med barn om våld och andra övergrepp och
- vilka konsekvenser upplevelser av våld och andra övergrepp av eller mot närstående kan få för barn.

1 § Bestämmelser om att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan motsvarande utbildning för att utföra vissa uppgifter i socialtjänsten som gäller barn och ungdom finns i 3 kap. 3 a och 3 b §§ socialtjänstlagen (2001:453).

5 kap. Utredning av vuxna och barn i vissa fall

Utredning enligt 11 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

I ärenden som gäller

- våldsutsatta vuxna,
- den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller
- den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

bör socialnämnden, med anledning av våldet, utreda bl.a.

- behovet av stöd och hjälp akut,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets konsekvenser för den våldsutsatta,
- hur den våldsutsatta hanterar sin situation,
- hur den våldsutsattas nätverk ser ut,
- om den våldsutsatta behöver stöd i sitt föräldraskap och
- behovet av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Riskbedömning

1 § I en utredning som gäller

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller

3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld ska socialnämnden bedöma risken för ytterligare våld.

Allmänna råd

När socialnämnden gör riskbedömningen bör den använda en standardiserad bedömningsmetod.

Nämnden bör, med samtycke från den våldsutsatta, ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. Nämnden bör vidare delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 § Om den som är under 18 år har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller utsatts för hedersrelaterat våld gäller även bestämmelserna om utredning i 6 kap.

6 kap. Utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

1 § När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha

1. utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller
2. bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående

ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp.

Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld.

Allmänna råd

Socialnämnden bör utreda bl.a

- barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna,
- barnets egen uppfattning om våldet,
- vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet och
- barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Nämnden bör vidare utreda om någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde enligt 5 kap. 2 § första stycket socialtjänstförordningen (2001:937).

7 kap. Insatser

Insatser till våldsutsatta vuxna och barn i vissa fall

1 § Socialnämnden ska erbjuda

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp. Utredningen, inklusive riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Allmänna råd

Socialnämnden bör kunna erbjuda stöd och hjälp i form av bl.a.

- information och råd,
- stödsamtal,
- hjälp att ordna stadigvarande boende,
- stöd i föräldraskap,
- förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer och
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården och andra myndigheter, t.ex. polisen och Skatteverket.

Ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör ha beredskap att kunna handlägga ett ärende om ekonomiskt bistånd som gäller en våldsutsatt och är akut.

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av eller mot närstående särskilt bör beaktas i bedömningen av den enskildes rätt till ekonomiskt bistånd.

Tillfälligt boende

2 § Socialnämnden ska vid behov erbjuda

1. våldsutsatta vuxna,
2. den som är under 18 år och har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller
3. den som är under 18 år och har utsatts för hedersrelaterat våld

stöd och hjälp i form av

1. skyddat boende eller
2. annat lämpligt tillfälligt boende

som motsvarar den våldsutsattas behov av skydd med utgångspunkt i utredningen och riskbedömningen.

Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, ska boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.

Allmänna råd

Det boende som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn oavsett ålder och kön.

Om det skyddade boendet tar emot barn, bör det i boendet finnas personal med kunskaper om barns behov.

Insatser till barn

3 § Om ett våldsutsatt barn eller barn som bevittnat våld behöver stöd och hjälp med anledning av våldet, akut eller på kort eller lång sikt, ska socialnämnden erbjuda barnet insatser med utgångspunkt i barnets olika behov av

1. skydd,
2. råd och stöd och
3. vård och behandling.

Allmänna råd

Socialnämnden bör också kunna erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

Insatser till våldsutövare

4 § Socialnämnden ska kunna erbjuda våldsutövande föräldrar insatser med utgångspunkt i barnets behov. Detta gäller även andra vuxna som är våldsutövande och bor tillsammans med barn. Insatserna ska syfta till att våldet upphör och att våldsutövaren får en ökad förståelse för hur våld påverkar barn.

5 § Utöver vad som anges i 4 § ska socialnämnden kunna erbjuda våldsutövare stöd och hjälp att förändra sitt beteende. Insatsen ska syfta till att personen ska upphöra med att utöva våld.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

8 kap. Vårdgivarens ansvar

Rutiner

1 § Varje vårdgivare ska fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

2 § Vårdgivare som i sin verksamhet tar emot barn eller deras närstående ska fastställa rutiner för hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska fullgöras vad gäller barn som kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld.

3 § Bestämmelser om rutiner som säkerställer att det är möjligt att föra patientjournal även när en patient har skyddade personuppgifter finns i 3 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:14) om informationshantering och journalföring i hälso- och sjukvården.

Planering och ledning av verksamheten enligt 3 kap. 1 § patientsäkerhetslagen (2010:659)

Allmänna råd

Vårdgivaren bör avgöra när och hur personalen i hälso- och sjukvårdens och tandvårdens verksamheter ska ställa frågor om våld för att våldsutsatta som behöver vård och omvårdnad ska kunna identifieras.

Samverkan

4 § Bestämmelser om att landstinget tillsammans med kommunen ska upprätta en individuell plan när en enskild har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och socialtjänsten finns i 3 f § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

5 § Vårdgivaren ska samverka internt för att samordna hälso- och sjukvårdsåtgärderna så att de inte motverkar varandra. Samordningen ska även syfta till att våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska vara trygga och säkra. Om hälso- och sjukvårdsåtgärder ges till flera i en familj, ska samtliga åtgärder samordnas.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt i 6 kap. 12–16 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659).

6 § Vårdgivaren ska vidare samverka externt med andra verksamheter, myndigheter och organisationer som berörs för att skapa förutsättningar för att samordna hälso- och sjukvårdsåtgärderna och insatserna från de olika aktörerna så att de inte motverkar varandra. Samordningen ska även syfta till att våldsutsatta och barn som bevittnat våld ska vara trygga och säkra. Om åtgärderna och insatserna ges till flera i en familj, ska vårdgivaren även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna dessa.

Skyldigheten att samverka gäller endast för sådana uppgifter för vilka det inte föreligger sekretess enligt bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) eller tystnadsplikt i 6 kap. 12–16 §§ patientsäkerhetslagen (2010:659).

7 § Vårdgivaren ska bestämma var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.

Personal enligt 2 e § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och 4 a § tandvårdslagen (1985:125)*Allmänna råd*

Vårdgivaren bör se till att personalen i hälso- och sjukvårdens och tandvårdens verksamheter har kunskap om våld eller andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna ge god vård samt förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Vård och omvårdnad

8 § Om ett barn visar symtom eller tecken som kan föranleda misstanke om att barnet kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen

1. gör en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
2. ställer frågor till en medföljande vuxen om orsaken till symtomen eller tecknen,
3. när så är möjligt och med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad samt vårdnadshavarens samtycke om sådant behövs frågar barnet i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen,
4. i patientjournalen dokumenterar de symtom eller tecken som har observerats och som föranlett misstanke om att barnet utsatts för våld,
5. beaktar vilka behov barnet har av vård för såväl fysisk som psykisk hälsa med anledning av våldet och
6. dokumenterar punkterna 1 - 3 och 5 i patientjournalen.

9 § Om en vuxen visar symtom eller tecken som kan föranleda misstanke om att hon eller han utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen i enrum frågar den vuxne om orsaken till symtomen eller tecknen och då misstanke kvarstår

1. tar reda på om det finns minderåriga barn i den vuxnes familj,
2. gör en anmälan till socialtjänsten, om det finns minderåriga barn i familjen,
3. i patientjournalen dokumenterar de symtom eller tecken som har observerats och som föranlett misstanke om att den vuxne utsatts för våld,
4. informerar om möjligheten till vård och omsorg från hälso- och sjukvården, eller stöd och hjälp från socialtjänsten och frivilligorganisationer,
5. beaktar vilka behov den vuxne har av vård för såväl fysisk som psykisk hälsa med anledning av våldet och
6. dokumenterar punkterna 1 och 4 - 5 i patientjournalen.

9 kap. Undantagsbestämmelse

1 § Socialstyrelsen kan medge undantag från bestämmelserna i dessa föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

-
1. Denna författning träder i kraft den xx xx 2014.

2. Föreskrifterna och de allmänna råden ersätter Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2009:22) om socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld.

Socialstyrelsen

LARS-ERIK HOLM

Marit Birk

UTKAST